

Eronen Ilkka, Jormanainen Jaana

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

HE 46/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n tekoälyasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Kiinnitämme huomiota seuraaviin asioihin:

Kuntaliitto katsoo, että EU:n tekoälyasetus sekä sitä täydentävä lainsäädäntö on tärkeä ja tervetullut, sillä se tuo yhteiset pelisäännöt sekä kannustaa laadukkaaseen ja eettiseen tekoälyjärjestelmien hankintaan ja hyödyntämiseen.

Kunnilla ja koulutuksenjärjestäjillä on paljon tehtäviä, joissa käsitellään henkilötietoja. Hallituksen esityksessä tietosuojavaltuutetulle (TSV) asetetaan runsaasti valvontaviranomaisen tehtäviä liittyen lähes kaikilla toimialoilla käytettäviin tekoälyjärjestelmiin. Kuntaliitto on huolestunut valvontaviranomaisten, etenkin kuntien kannalta tärkeässä roolissa olevan TSV:n, riittävästä resursoinnista tehtäviinsä liittyen. Lisäksi Kuntaliiton näkemyksen mukaan laissa olisi oltava ratkaisu neuvontatoiminnasta, jota tarjottaisiin erillään valvontaviranomaisesta. TSV valvoo jo nykyisin henkilötietojen käsittelyä kaikissa tekoälyjärjestelmissä. Kuntien kannalta haasteeksi on kuitenkin muodostunut, että henkilötietojen käsittelyyn liittyvää ohjausta ja neuvontaa ei ole ollut riittävästi saatavissa ja että TSV on ollut tiukasti sidottu valvontaan. Toive siitä, että TSV:tä olisi mahdollista kuulla nykyistä useammin suunnitellun henkilötietojen käsittelyn osalta, on noussut esiin myös tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistusta koskevassa oikeusministeriön koordinaatioryhmän väliraportissa (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:25, s. 59–60).

Kunnissa ja opetuksenjärjestäjien toiminnassa käyttöönotettavat ja kehitettävät tekoälyjärjestelmät edellyttävät monesti jonkun asteista henkilötietojen käsittelyä, ja tekoälyn mahdollisuuksien hyödyntämiseksi on pystyttävä varmistamaan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Tämä on näkökulma, joka tulee huomioida tekoälyyn liittyvää neuvontaa toteuttaessa ja neuvontaa resursoidessa.

Dokumentin kohdassa 2.6 sivulla 38 on lausuttu seuraavasti: “Kansalliset toimivaltaiset viranomaiset voivat antaa ohjeita ja neuvoja asetuksen täytäntöönpanosta, erityisesti pk-yrityksille ja start up-yrityksille huomioiden tekoälyneuvoston ja komission ohjeet ja neuvot.” Jo hallituksen esityksen luonnosvaiheessa Kuntaliitto kiinnitti huomiota siihen, että Suomen kuntakenttä koostuu 308 kunnasta, joista merkittävä osa on pieniä kuntatoimijoita. Kuntien oletetaan jatkossa hyödyntävän tekoälyä merkittävillä tavoilla palveluidensa ja toimintansa tuottavuuden (eli kustannustehokkuuden ja laadun) parantamiseksi. EU:n tekoälysäätely ja sen kansallinen toimeenpanosäätely ovat kuitenkin monimutkaisia ja oletettavasti useat kuntien kannalta hyödyllisistä tekoälyjärjestelmistä lukeutuisivat suuririskisiin järjestelmiin. Tästä syystä kunnat tarvitsevat tukea ja neuvontaa kansallisilta valvoilta viranomaisilta tekoälyn kehittämisen ja ennen kaikkea käyttöönoton tueksi. Siksi näemme tärkeänä, että edellä mainittuun kohtaan lisättäisiin tärkeiksi tuen kohteiksi myös kunnat.

Tekoälyasetuksen ja hallituksen esityksen pohjalta kuntien ja koulutuksen järjestäjien tehtäväksi voi tulla tekoälyjärjestelmien vaikutustenarviointeja, kuten tekoälyasetuksen mukainen perusoikeusvaikutusten arviointi, tietosuoja-asetuksen mukainen tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa tarkoitettu muutosvaikutusten arviointi, jos kyse on tiedonhallintamallin sisältöön vaikuttavasta olennaisesta hallinnollisesta uudistuksesta tai tietojärjestelmän käyttöönotosta. Kuntaliitto nostaa esiin kysymyksen, onko tarkoituksenmukaista, että kaikki kunnat ja eri koulutuksen järjestäjät tekevät toisistaan erillään saman työn yleisesti käytössä olevien tekoälyjärjestelmien vaikutustenarvioinnin osalta niiden käyttöönottajana. Kunnat ja valtio voisivat saada synergiaetua siitä, että kansallinen taho tai viranomainen tekisi kuntien ja koulutuksen järjestäjien tueksi laajasti ja yleisesti käytetyistä tekoälyjärjestelmistä yhteisiä, kansallisen tietoturvallisuuden tai tekoälyasetuksen vaatimustenmukaisuuden arviointeja tai tietosuojan vaikutustenarviointeja. Tämä keventtäisi koulutuksen järjestäjien turhaa hallinnollista taakkaa, kun kaikki opetuksen- ja koulutuksen järjestäjät eivät yksitellen tekisi samaa työtä. Kuntaliitto toteaa, että tämä myös parantaisi koulutuksen järjestäjien tasolla tehtävien arviointiosuuksien laatua ja yhdenvertaisuutta. Koulutuksen järjestäjälle jäisi kuitenkin päätös siitä, mitkä järjestelmät ottavat käyttöönsä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, tekoälyjärjestelmien käyttöönotto koulutuksessa on tärkeää laadukkaan digitaalisen osaamisen ja koulutuksen edistämiseksi ja medialukutaidon sekä kriittisen ajattelun parantamiseksi. Kohutuuttoman työlääksi kasvava kuorma järjestelmien käyttöönotossa voi kuitenkin saada erityisesti pienemmät kunnat ja koulutuksen järjestäjät luopumaan käyttöönotosta.

Tekoälyasetuksen 4 artiklan mukaan tekoälyjärjestelmien tarjoajien ja käyttönottajien on varmistettava henkilöstönsä riittävä tekoälylukutaito. Tekoälyjärjestelmien hankinta ja käyttöönotto sekä hyödyntäminen vaativat organisaatioilta myös muuta teknologista osaamista. Tekoälyteknologian nopeaan kehityskulkuun on syytä varautua suunnittelemalla teknologisen osaamisen kartuttamista pitkäjänteisesti. Tähän niin kunnat ja koulutuksen järjestäjät, kuin myös viranomaiset tulevat tarvitsemaan tukea ja resursseja. Kuntaliitto toivoo vastuullisen julkisen talouden kannalta tässä etsittävän synergiahyötyjä yhteisten koulutusten ja ohjeistusten kautta.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Karhunen
toimitusjohtaja

Ilkka Eronen
erityisasiantuntija